

دمو کراسے دینے

و

ولایت فقیہ

مؤلف:

میلاڈ یوری



انتشارات پشیمان

تهران - زمستان ۱۳۹۶

سرشناسه	: یآوری، میلاد، ۱۳۷۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: دموکراسی دینی و ولایت فقیه / مولف میلاد یآوری.
مشفحات نشر	: تهران: پشتیبان، ۱۳۹۶.
مشفحات ظاهری	: ۲۰۷ ص.
شابک	: 978-600-8415-99-2 ۱۸۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: دموکراسی -- منبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: Democracy -- Religious aspects -- Islam
موضوع	: ولایت فقیه و دموکراسی
موضوع	: Wilayat al-faqih and democracy
موضوع	: اسلام و دولت
موضوع	: Islam and state
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ دلای/۱۴/۲۳۰ BP
ر. ب. بند؟ یوین	: ۴۸۳/۲۹۷
شماره تانشتا، مل	: ۵۰۶۵۳۵۱



نام کتاب: دموکراسی دینی و ولایت فقیه

مولف: میلاد یآوری

ویراستاران ادبی: علی مهدیزاده- معصومه فهیمی

ویراستار تخصصی: جواد چشمه نور- سید محسن دریاباری

ناظر ویراستار: مهدی یوسفی

طراحی جلد: محسن دریاباری

نوبت چاپ: اول- زمستان ۱۳۹۶

ناشر: انتشارات پشتیبان

شمارگان: ۳۰۰ جلد

قیمت: ۱۸۰۰۰۰ ریال

تلفن تماس: ۰۲۱-۸۶۰۳ ۶۴۲۳ تلفکس: ۰۲۱-۸۶۰۳ ۶۴۲۸

سامانه پیام کوتاه: ۱۳۹۳ ۱۰۰۰

صندوق پست الکترونیک: Pub.Poshtiban@chmail.ir

تارنمای انتشارات پشتیبان: www.PoshtibanPress.ir

■ فروشگاه اینترنتی (سراسر کشور): ویتترین انتشارات پشتیبان در تارنمای خانه کتاب

www.ketab.ir

تمامی حقوق اثر برای ناشر محفوظ می باشد

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۴	فصل اول سؤال‌ها و چالش‌های فراروی نظریه مردم‌سالاری دینی
۱۷	۱-۱ مراتب مردم‌سالاری
۱۹	۲-۱ مفهوم مردم‌سالاری
۲۳	۳-۱ تقسیم‌بندی‌ها و مدل‌های مردم‌سالاری
۲۴	۱-۳-۱ مردم‌سالاری به‌عنوان فلسفه و مبنای حکومت
۲۴	۲-۳-۱ مردم‌سالاری به‌عنوان شکل حکومت و روش حکومت‌داری
۲۴	۳-۱-۱ تحقق یا فعلیت حکومت
۲۵	۱-۲-۱ بقا و تداوم حکومت
۲۵	۳-۲-۱ ثبات حکومت و دوری از بحران
۲۵	۳-۳-۱ ۴-۳-۱ رأی‌گیری در حکومت
۲۵	۳-۳-۱ ۵-۳-۱ مشروعیت و عدالت‌یافتن حکومت از منظر ناظر بیرونی
۲۶	۴-۱ پیش‌فرض‌های مردم‌سالاری
۲۶	۱-۴-۱ آیا مردم‌سالاری، پدیدار مفهومی مطلق است یا مقید؟
۲۸	۲-۴-۱ آیا مردم‌سالاری فقط با آئین‌ها و ارزش‌های لیبرالیسم سازگار است؟
۳۱	فصل دوم ماهیت و قلمرو دین
۳۳	۱-۲ مفهوم لغوی دین
۳۳	۲-۲ مفهوم اصطلاحی دین
۳۵	۳-۲ ماهیت و قلمرو دین
۳۵	۱-۳-۲ دیدگاه لائیک یا سلبی
۳۶	۲-۳-۲ دیدگاه سکولار یا حداقلی
۳۶	۳-۳-۲ دیدگاه حدوسطی
۳۶	۴-۳-۲ دیدگاه موسع
۳۶	۱-۴-۳-۲ دیدگاه اعتدالی
۳۷	۲-۴-۳-۲ دیدگاه حداکثری
۳۷	۴-۲ مبنای مشروعیت دینی حکومت
۳۷	۱-۴-۲ مفهوم مشروعیت
۳۹	۵-۲ تفاوت مفهومی میان مفهوم سیاسی و فقهی مشروعیت
۴۰	۶-۲ مفهوم «منبع» و «منشأ» در متون فقهی و حقوقی
۴۱	۷-۲ مبنای مشروعیت سیاسی دولت

- ۴۱-۷-۲ منشأ مشروعیت سیاسی دولت ۴۱
- ۴۱-۷-۲ منابع مشروعیت سیاسی دولت ۴۱
- ۴۳-۷-۲ بر مبنای کاملاً ذهنی استوار باشد یعنی می‌تواند ناشی از: ۴۳
- ۴۵-۷-۲ بر مبنای نفع شخصی یعنی انتظار پیامدهای خاص، استوار باشد ۴۵
- ۴۶-۸-۲ تقسیم‌بندی‌های دیگر برای مشروعیت ۴۶
- ۴۹-۹-۲ منبع مشروعیت سیاسی حکومت در اسلام ۴۹
- ۵۰-۱۰-۲ مبانی مشروعیت فقهی دولت ۵۰
- ۵۰-۱۰-۲ منابع مشروعیت فقهی دولت ۵۰
- ۵۰-۱۰-۲ منشأ مشروعیت فقهی دولت ۵۰
- ۵۰-۱۱-۲ مبانی منشأ مشروعیت فقهی دولت و چگونگی تعیین حاکم اسلامی ۵۰
- ۵۲-۱۲-۲ خاستگاه تاریخی اختلاف نظر اهل سنت و شیعه در مشروعیت فقهی دولت ۵۲
- ۵۲-۱۲-۲ واقعه غزیرخم ۵۲
- ۵۴-۱۲-۲ رحلت پیغمبر (ص)، سقیفه بنی‌ساعده و خلافت ابوبکر ۵۴
- ۵۸-۱۲-۲ خلافت عمر بن خطاب (ع)، (سال ۱۳ هجری) ۵۸
- ۵۹-۱۲-۲ خلافت عثمان (س) (سال ۲۱ هجری) ۵۹
- ۵۹-۱۲-۲ خلافت امام علی بن ابی‌طالب (ع) ۵۹
- ۶۰-۱۲-۲ خلافت پس از خلفای راشدین ۶۰
- ۶۰-۱۳-۲ بررسی دیدگاه‌های مطرح در مردم‌سالاری ۶۰
- ۶۱-۱۳-۲ دیدگاه‌های مخالف ۶۱
- ۶۱-۱۳-۲ دیدگاه‌های غیردینی ۶۱
- ۶۲-۱-۱-۱۳-۲ دیدگاه لائیک (سلبی) ۶۲
- ۶۲-۱-۱-۱۳-۲ دیدگاه سکولار (حداقلی) ۶۲
- ۶۴-۱-۱۳-۲ دیدگاه‌های دینی ۶۴
- ۶۵-۱-۱۳-۲ قهر و غلبه ۶۵
- ۶۵-قاضی ابویعلی ۶۵
- ۶۶-ابن قدامه ۶۶
- ۶۷-۱-۱۳-۲ استخالف (نصب به وسیله حاکم پیشین) ۶۷
- ۶۷-ماوردی ۶۷
- ۶۸-قاضی ابویعلی ۶۸
- ۶۸-عضدالدین ایچی و میر سید شریف جرجانی ۶۸
- ۷۲-ابن قدامه ۷۲
- ۷۲-عضدالدین ایچی و میر سید شریف جرجانی ۷۲

۷۲ فضل الله بن روزبهان خنجی
۷۳ ۲-۱۳-۱-۴ دیدگاه شیعه
۷۴ شیخ مفید
۷۵ شیخ طوسی
۷۵ ابن سینا
۷۶ خواجه نصیر الدین طوسی
۷۷ علامه حلی
۷۹ ملا احمد نراقی
۸۰ صاحب جواهر
۸۱ شیخ انصاری
۸۳ آیت الله بروجرودی
۸۵ آیت الله صباح یزدی
۸۸ آیت الله جوادی آملی
۸۹ آیت الله مکارم شیرازی
۹۰ آیت الله محمد مومن قمی
۹۰ آیت الله مهدوی کنی
۹۱ ۲-۱۴ نظریه «نصب» و دو مرتبه از مردم سالاری
۹۲ ۲-۱۵ نظریه مسؤلیت فقیه
۹۲ میر فتاح
۹۴ ۲-۱۶ دیدگاه‌های موافق با مردم سالاری
۹۴ ۲-۱۶-۱ اهل سنت (دیدگاه اجماع)
۹۵ ماوردی
۹۷ قاضی ابویعلی
۹۷ ابن تیمیه
۹۸ ابن قدامه
۹۹ عبدالملک جوینی
۹۹ عضدالدین ایچی و میرسید شریف جرجانی
۱۰۰ فضل الله ابن روزبهان خنجی
۱۰۰ ۲-۱۶-۱-۱ بررسی اجماع به عنوان یکی از شیوه‌های تعیین حاکم اسلامی
۱۰۱ ۲-۱۶-۱-۱-۱ بحث لغوی
۱۰۱ ۲-۱۶-۱-۱-۲ بحث فقهی
۱۰۲ ۲-۱۶-۲ تشیع

- فصل سوم پیشینه نقلی و تاریخی اجماع..... ۱۰۴.
- ۱-۳ تفاوت دیدگاه فقهی اهل سنت و شیعه در مسأله اجماع ۱۰۹.
- ۲-۳ تأثیر فقهی بحث اجماع بر چگونگی تعیین حاکم اسلامی نزد اهل سنت ۱۱۰.
- ۱-۲-۳ اجماع و بیعت اهل حل و عقد (نخبگان) ۱۱۲.
- ۲-۲-۳ اجماع و بیعت امت اسلامی ۱۱۲.
- ۳-۳ نظریه «انتخاب» ۱۱۳.
- ۱-۳-۳ در زمان غیبت معصومان (ع) وظیفه فقها منحصر در امور زیر است: ۱۱۳.
- آیت‌الله محمد مهدی شمس‌الدین ۱۱۴.
- آیت‌الله محمد حواد مغنیه ۱۱۵.
- علامه طباطبائی ۱۱۶.
- ۴-۳ نظریه «جمع» ۱۱۷.
- ۱-۴-۳ مشروعیت در مرتبه در صالحیت: ۱۱۷.
- ۲-۴-۳ مشروعیت در مرتبه اعمال حاکمیت: ۱۱۷.
- ۱-۲-۴-۳ دیدگاه «انتخابی ولایت» ۱۱۹.
- ۲-۲-۴-۳ دیدگاه «انتخابی نصبی» ۱۲۰.
- ۵-۳ پیشفرض‌های نظریه «جمع» ۱۲۱.
- ۶-۳ «نصب» و «انتخاب» قابل جمع‌اند ۱۲۱.
- ۷-۳ حاکم اسلامی ضرورتاً باید فقیه باشد ۱۲۱.
- نمودار درختی دیدگاه‌های مطرح در مردم‌سالاری دینی ۱۲۲.
- آخوند خراسانی ۱۲۲.
- میرزای نائینی ۱۲۳.
- امام خمینی ۱۲۹.
- آیت‌الله سید محمدباقر صدر ۱۳۸.
- ۳-۳ اصول نظریه «خلافت مردم با نظارت مرجعیت» ۱۳۹.
- ۱-۳-۳ خلافت مردم ۱۳۹.
- ۲-۳-۳ نظارت مرجعیت ۱۴۰.
- آیت‌الله مرتضی مطهری ۱۴۵.
- آیت‌الله جعفر سبحانی ۱۴۷.
- آیت‌الله صالحی نجف آبادی ۱۴۷.
- آیت‌الله منتظری ۱۴۸.
- آیت‌الله خامنه‌ای ۱۵۳.
- ۴-۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۶۲.

- ۱۶۴.....۵-۳ ادله لزوم احراز مشروعیت الهی و مردمی (نظریه جمع) برای حکومت
- ۱۶۴.....۱-۵-۳ ادله لزوم احراز مشروعیت الهی برای حکومت
- ۱۶۴.....۲-۵-۳ ادله قرآنی
- ۱۶۶.....۳-۵-۳ ادله روایی
- ۱۷۰.....۶-۳ ادله لزوم احراز مشروعیت مردمی برای نظام سیاسی
- ۱۷۱.....۱-۶-۳ ادله قرآنی
- ۱۷۵.....۲-۶-۳ ادله روایی
- ۱۸۰.....۳-۶-۳ ادله عقلی
- ۱۸۴.....۷-۳ آیا انتخاب و رضایت مردم، موجد حق شرعی است؟
- ۱۸۸.....فهرست

امروزه مقوله «مردم‌سالاری»^۱ به یک گفتمان غالب در میان اندیشمندان سیاسی تبدیل شده و از آن‌رو که برداشت‌ها و تعابیر متعددی از آن، در میان صاحب‌نظران مطرح می‌باشد، تنوع و تعدد دیدگاه‌ها را در خصوص مفهوم و ماهیت آن به‌همراه آورده.

▪ برخی بر این نظرند که دموکراسی اساساً مفهوم و مدلی مطلق از نظام سیاسی است که در آن، رأی، نظر و حق انتخاب مردم به‌طور مطلق و بدون هیچ قید و شرطی مبنای عمل حکومت می‌باشد؛

▪ بکن بعضی برعکس، دموکراسی را مفهوم و مدلی مقید و مضاف می‌دانند که در آن، آزادی‌ها و حق انتخاب مردم صرفاً در چارچوب یک اندیشه یا ایدئولوژی خاص، تعریف محدود و به رسمیت شناخته می‌شود؛

▪ عده‌ای بر این نظرند که دموکراسی مدلی از حکومت است که تنها با آموزه‌ها و ارزش‌های لیبرالیسم سازگار است به همین جهت، صرفاً در سایه لیبرالیسم است که می‌توان به لباس دموکراسی جامه تحقّق پوشانید.^۲

▪ در مقابل، عده‌ای دیگر بر این عقیده‌اند که «لیبرالیسم و دموکراسی دو مفهوم مجزای تحلیل هستند که در غرب به دلیل تحولات اروپایی سده نوزدهم با هم همراه شدند، اما اگر بی‌نام سیاسی، در عین دادن فرصت مشارکت به مردم، اجازه رقابت قابل ملاحظاتی را ندهد، ممکن است بدون آن‌که لیبرال باشد دموکراتیک قلمداد شود.»^۳

^۱ Democracy

^۲ حسین بشیریه، «دموکراسی برای همه» ص ۲۰.

^۳ ژان ن بلاندل، «حکومت مقایسه‌ای» ترجمه: علی مرشدی زاد، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۸ ص

▪ حال اگر مقوله دمکراسی با دین نیز عجین و همراه شود و تعبیر جدیدی به نام «مردم‌سالاری دینی» را به وجود آورد که چندین سال است در محافل سیاسی و علمی کشور ما به طور فراگیر مطرح شده و نظام جمهوری اسلامی نیز یک مدل محقق از آن، تلقی می‌شود، بر میزان تنوع، تعدد و تفاوت دیدگاه‌ها در خصوص مفهوم، مبنا، و امکان آن افزوده می‌شود.

▪ چنانچه برخی از صاحب‌نظران، مخالف تعبیر مردم‌سالاری دینی هستند و از اساس آن تناقض گونه و غیر قابل تحقق می‌دانند؛

▪ بعضی دیگر نیز پذیرش آن را مستلزم نوعی تسامح در مفهوم دمکراسی در ترکیب مردم‌سالاری دینی می‌دانند و معتقدند که دمکراسی در اینجا، صرفاً به معنی روش و شکل حکم است نه فلسفه و مبنای آن.

▪ در مقابل، برخی پذیرش مردم‌سالاری دینی را مستلزم ایجاد نوعی محدودیت در مفهوم و تعریف دین و گستره آن، تفسیر می‌کنند.

▪ عده‌ای نیز این تعبیر را یک مفهوم ترکیبی از دو جزء درون دینی (دین) و برون دینی (دمکراسی) و عده‌ای دیگر آن را مفهوم بی‌سیط و کاملاً درون دینی می‌دانند و...

به طور کلی دیدگاه‌ها و نظرات صاحب‌نظران و نمایندگان مردم و دینی در خصوص مفهوم و ماهیت مردم‌سالاری دینی براساس این‌که:

اول: چه مفهوم و مرتبه‌ای از مردم‌سالاری از نظر آنان مطلوب باشد؛

دوم: چه برداشت و قرآتی را از ماهیت و قلمرو دین مورد قبول و پذیرش

قرار داده باشند؛

سوم: چه مبنایی را برای مشروعیت حکومت دینی به رسمیت شناخته باشند، متفاوت و متنوع شده است که مجموعه‌ای از دیدگاه‌های موافقان و مخالفان این مفهوم را دربر می‌گیرد.

www.ketab.ir